

UDK 811.163.6'374

811.163.6'373.46

Pregledni rad

Rukopis primljen 1. X. 2019.

Prihvačen za tisk 25. XI. 2019.

doi.org/10.31724/rihjj.46.2.28

Andrej Perdih

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

andrej.perdih@zrc-sazu.si

PORTAL FRAN: OD ZAČETKOV DO DANES

Internetni *Portal Fran: Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU* je bil vzpostavljen oktobra 2014 in je prevzel mesto glavnega slovarskega portala za slovenski jezik. Prispevek opisuje nadaljnji razvoj portala od leta 2015 do septembra leta 2019, ko je bilo v ospredju vključevanje novih vsebin ter izboljšanje funkcionalnosti, prikaza in uporabniške izkušnje ter izdelava aplikacij za operacijske sisteme *Android* in *iOS*. Ob kontinuiranem postopnem razvoju portala je bilo največ inovativnih rešitev pripravljenih pri tistih slovarjih, ki izkoriščajo možnosti digitalne objave slovarjev, in sicer mrežni grafični prikaz medleksemskih razmerij, slikovni in zvočni material ter uporaba zemljevida za identifikacijo lokacije narečnih slovarjev. Prikazani so tudi načini vključevanja dodatnih vsebin, ki portal vsebinsko širijo iz slovarskega portala v osrednji portal o slovenskem jeziku.

1. Uvod

*Portal Fran: Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*¹ je ob svojem nastanku oktobra 2014 obsegal 21 slovarjev in jezikovnih atlasov, dve jezikovni svetovalnici in povezave do korpusov in drugih jezikovnih zbirk, do septembra 2019 pa se je število vključenih slovarjev povečalo na 36.² Vsebine

---

¹ Portal je od začetka na voljo na naslovu *fran.si*, od maja 2019 pa tudi kot aplikacija *Fran* za operacijska sistema *Android* in *iOS*.

Izdelava in razvoj portala poteka na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU pod vodstvom glavnega urednika portala Fran, Kozme Ahačiča, v sodelovanju z zunanjimi ustanovami. Osrednji del tehničnih nalog izvaja podjetje Amebis, d. o. o., prvotno grafično podobo je pripravilo podjetje Hruška d. o. o., posamezne funkcionalnosti so bile razvite v sodelovanju s Fakulteto za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru, mobilni aplikaciji pa je izdelalo podjetje DigiEd d.o.o.

² Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

portala prikazujejo slovenski jezik v njegovi sodobni knjižni, narečni in zgodovinski podobi. Vsebuje namreč glavne enojezične slovarje, med njimi prvo in drugo izdajo *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*³ in *Slovenski pravopis*, ter terminološke, zgodovinske in narečne slovarje in lingvistični atlas. Gre za dela, ki so v zadnjih desetletjih nastala na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU ali v sodelovanju z njim. Nekateri objavljeni slovarji so bili prvotno natisnjeni v knjižni obliki, drugi pa so bili primarno izdelani za uporabo v elektronskem okolju. Uporaba portala je brezplačna.

V prispevku je najprej na kratko prikazano začetno stanje portala, temu sledi prikaz in utemeljitev nadaljnjega razvoja portala, zlasti vključevanje novih (predvsem slovarskih) vsebin ter izboljšanje funkcionalnosti, različnih načinov prikaza in uporabniške izkušnje. Na koncu je predstavljeno, kakšni so načrti za nadaljnji razvoj portala.

2. Portal Fran ob nastanku leta 2014

Glede na izkušnje s predhodnikom, portalom BOS,⁴ je bilo že v samem izhodišču jasno, da je zaradi načrtovanega velikega števila objavljenih slovarjev zelo pomembno, kako bo uporabnik lahko našel želene podatke med tako velikim številom ponujenih slovarjev. Prav tako je bilo glede na strukturo uporabnikov portala BOS mogoče pričakovati, da bodo portal Fran uporabljali zelo raznoliki uporabniki. Da bi omogočili enostavno uporabo čim večjemu številu uporabnikov, je bil razvit učinkovit navigacijski sistem, za boljšo preglednost pa je bila pripravljena sodobna minimalistična grafična podoba. Vsebino in funkcionalnosti portala ob njegovem nastanku in prvotno smer razvoja podrobneje opisujejo Ahačič, Ledinek in Perdih (2015a, 2015b) in Perdih (2018), na tem mestu so predstavljene njegove glavne značilnosti.

³ Druga izdaja *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (Perdih in Snoj 2015) je izšla oktobra 2014 sočasno z objavo portala Fran. Najprej je bil to na celotnem portalu edini slovar, za katerega je bila potrebna registracijska koda, od leta 2016 dalje pa je tudi ta slovar prosto dostopen vsem uporabnikom. Vsi ostali slovarji so že od začetka prosto dostopni.

⁴ Internetni naslov: bos.zrc-sazu.si. Kot prvi slovar je bil od leta 2000 tam brezplačno na voljo *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, sicer pa vsebuje še druge slovarje, korpuse in druge jezikoslovne objave. Času nastanka primerne so bile grafična ureditev in funkcionalnosti.

Slika 1: Začetna stran portala z iskalnim poljem

Slovarji so bili prvotno razvrščeni v štiri skupine (*splošni, zgodovinski, terminološki, narečni*), dodatno sta bili v skupini *svetovanje* na voljo dve jezikovni svetovalnici, nabor vsebina pa je zaokročila skupina *zbirke* z drugimi jezikovno relevantnimi viri. Za portal so bili slovarji iz različnih formatov in podatkovnih baz (XML, EVA, dokument Microsoft Word, SQL) pretvorjeni v format XML.

Velik poudarek pri nastajanju portala je bil na pripravi različnih funkcionalnosti portala, pri čemer mora biti uporaba portala enostavna za splošnega uporabnika, obenem pa mora ponujati napredne funkcije in kompleksnejše vsebine za naprednega (profesionalnega) uporabnika. Pri običajni uporabi portala uporabnik v iskalno polje vpiše zeleno besedo ali besedno zvezo, nato se v glavnem delu zaslona prikažejo zadetki iz vseh slovarjev, atlasa in svetovalnic. Pri nastavitvah razvrščanja zadetkov je bilo upoštevano, da uporabniki najpogosteje iščejo podatke v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*, zato je uvrščen na prvo mesto med zadetki, temu pa so na začetku sledili zadetki iz *Slovarja novejšega besedja slovenskega jezika* in slovarskega dela *Slovenskega pravopisa 2001*. Navigacijsko okno omogoča omejitev seznama zadetkov na tiste, ki izhajajo iz zelenega slovarja, prav tako pa so na voljo zunanje povezave na korpuse in nekatere zunanje zbirke. Pri tem je mogoče izbrati, ali naj se prikažejo le zadetki v iztočnicah (tj. lemah) slovarskih sestavkov ali tudi zadetki kjer koli v mikrostrukturi.

Vse na Franu	682218	682217
Slovarji		
SSKJ ²	97669	97669
eSSKJ	1143	1143
Sinonimni	75252	75252
Pravopis	92617	92617
ePravopis	4384	4384
Sprotni	706	706
Frazeološki	3002	3002
Vežljivostni	2540	2540
Etimološki ▾	29622	29622
Zgodovinski ▾	171920	171920
Terminološki ▾	62021	62021
Narečni ▾	40127	40126
Arhiv ▾	98536	98536
Svetovalnica		
Jezikovna	2373	2373
Oddajte vprašanje		
Terminološka	306	306
Oddajte vprašanje		
Korpusi, zbirke		
Termania		
Gigafida		
Nova beseda		

Slika 2: Navigacijsko okno s številom zadetkov po slovarjih oz. skupinah slovarjev (zaradi velikosti niso prikazane vse možnosti)

Za zahtevnejše uporabnike je bil pripravljen napredni iskalnik, pri katerem je mogoče določiti zelene slovarje in po njih iskati po glavnih mikrostrukturnih delih slovarskega sestavka: iztočnici, razlagah, kvalifikatorjih, terminoloških zvezah, frazeoloških zvezah itd. Pri obeh vrstah iskanja so omogočeni posebni iskalni znaki, kot so „*“ (ustreza poljubnemu nizu znakov), „?“ (ustreza poljubnemu znaku), podvojeni dvojni narekovaji „“ ” (za iskanje besednih zvez). Pri iskanju so znaki normalizirani: diakritičnih znakov zato ni treba uporabljati; če pa je uporabljeno diakritično znamenje, potem iskalnim išče po originalnem nizu znakov. Posebne znake pa je mogoče vpisovati tudi s pomočjo osnovne in napredne virtualne tipkovnice z 42 oziroma 244 posebnimi znaki.

Pri vpisovanju znakov v iskalno polje so v spustnem seznamu uporabniku ponujene v celoti izpisane besede, med katerimi lahko izbira. Če pri navadnem iskanju ni rezultatov, iskalnik uporabniku ponudi do pet alternativnih zapisov, med katerimi lahko uporabnik izbira.

Na voljo so trije načini razvrščanja zadetkov iskanja. Popolni zadetki iz iztočnic in podiztočnic⁵ najpogosteje uporabljenih slovarjev so privzeto razvrščeni najvišje, nato so prikazani delni zadetki (npr. če je iskana beseda del besedne zveze). Seznam zadetkov iskanja je mogoče urediti tudi glede na slovar – to pomeni, da so vsi zadetki iz posameznega slovarja prikazani skupaj. Pri omejitvi iskanja po enem slovarju je zadetke mogoče razvrstiti po abecednem zaporedju brez razlikovanja popolnih in delnih zadetkov.

Izbranim strukturnim delom slovarjev in znakom, ki uvajajo posamezne mikrostrukturne vsebine, smo dodali vsebinsko pojasnilo v obliki oblačka, ki se pokaže, ko se uporabnik z miško ustavi na takšni enoti slovarja, v primeru zaslonov na dotik pa tapne nanjo s prstom.

Uporabniki lahko že od začetka prispevajo k podatkom o novejšem besedju, in sicer lahko k prevzetim izrazom v slovarjih novejšega besedja predlagajo slovenske ustreznike in zanje tudi glasujejo. Kot zanimivost lahko navedemo, da je največ predlogov podanih pri besedi *selfi* in pisni dvojnici *selfie*.

⁵ Podiztočnice v tiskanih slovarjih predstavljajo težavo pri iskanju (Gouws 2007), zlasti ker se slovarji zelo različno odločajo o tem, katere enote v posameznem slovarju nastopajo kot podiztočnice. Z združenim iskanjem po iztočnicah in podiztočnicah je ta problematika v veliki meri omiljena.

3. Novosti

Dodajanje novosti na portalu poteka v več korakih. Načrtovano je tako, da je večina novosti dodanih ob koncu leta.⁶ Med letom so nove vsebine in izboljšave portala navadno dodane ob zaključku projektov ali zaradi načrtovanega večjega števila novosti, ki jih je zato smiselno objaviti v dveh ali treh manjših sklopih že med letom.

Za potrebe tega prispevka prikazujemo novosti v štirih skupinah glede na:

1. vsebino,
2. funkcionalnost,
3. multimedijske vsebine,
4. drugo.

3.1. Vsebinski razvoj

Kot je bilo omenjeno na začetku, je bilo leta 2014 na portalu objavljenih 20 slovarjev, 1 jezikovni atlas (1. del) ter jezikovna in terminološka svetovalnica. Do sredine leta 2019 je bil portal obogaten s 16 slovarji, 2. delom jezikovnega atlasa in podportalom slovenskih slovníc in pravopisov ter drugimi manjšimi dodatki, skupaj tako v času pisanja članka vsebuje 36 slovarjev, 1 jezikovni atlas (2 dela), podportal slovenskih slovníc in pravopisov in nekatere druge vsebine.

Slovarji, ki so na novo dodani na portal, so lahko:

- slovarji, ki so pred tem izšli v tiskani obliki (nekateri slovarji tudi v elektronski obliki) in še niso bili objavljeni na portalu Fran,
- povsem novi slovarji, ki:
  - so objavljeni kot zaključeno delo ali
  - se vsako leto dopolnjujejo z novimi slovarskimi sestavki (te imenujemo *rastoči slovarji*).

V kategoriji **splošnih** slovarjev so na portal vključeni naslednji slovarji:

---

⁶ Prvotno je bila večina novosti predstavljena v oktobru, od leta 2017 pa predstavitve potekajo v dneh okoli 3. decembra (dan obletnice rojstva največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna), ko je zanimanje javnosti in medijev za tovrstne dogodke v Sloveniji močno povečano.

Preglednica 1: Splošni slovarji na portalu Fran leta 2014 in dodani v letih 2015–2019

2014	2015–2019
Slovar slovenskega knjižnega jezika (1. izdaja)	Slovar slovenskih frazemov
Slovar slovenskega knjižnega jezika (2. izdaja)	eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika, tretja izdaja ⁷
Slovenski pravopis	Sinonimni slovar slovenskega jezika
ePravopis ⁸	Vezljivostni slovar slovenskih glagolov
Slovar novejšega besedja	
Sprotni slovar slovenskega jezika ⁹	

Ko je 2. izdaja *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* dve leti po izidu postala prosto dostopna, je bilo treba rešiti vprašanje sočasnega prikazovanja stare in nove izdaje slovarja ter hkrati še *Slovarja novejšega besedja*, kjer so prikazani tipološko sorodni slovarski podatki. Problem prikaza podobnih ali celo identičnih vsebin rešili tako, da smo prvo izdajo *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* in *Slovar novejšega besedja* izločili s seznama zadetkov, vendar je njuna vsebina še vedno dostopna prek navigacijskega okna, kjer je v ta namen ustvarjena skupina „Arhiv“. Registrirani uporabniki imajo možnost spremeniti nastavitve tako, da se jim zadetki iz teh dveh slovarjev vseeno prikazujejo na seznamu zadetkov. Od začetku izhajanja slovarja *eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika, tretja izdaja* (Gliha Komac idr. 2016) je na seznamu zadetkov iskanja na portalu ta slovar uvrščen najvišje.

Etimoloških slovarjev prvotno na portalu ni bilo, zato je bila dodatno uvedena rubrika etimoloških slovarjev, kamor sta bila vključena dva:

Preglednica 2: Etimološki slovarji na portalu Fran leta 2014 in dodani v letih 2015–2019

2014	2015–2019
/	Slovenski etimološki slovar
	Novi etimološki slovar slovenskega jezika ¹⁰

⁷ Ta slovar se vsako leto dopolnjuje, gre za t. i. *rastoči slovar* (Gliha Komac idr. 2016).

⁸ Prvotno poimenovan *Slovar pravopisnih težav*. Ta slovar se vsako leto dopolnjuje, gre za t. i. *rastoči slovar*.

⁹ Ta slovar se vsako leto dopolnjuje, gre za t. i. *rastoči slovar*.

Pri **zgodovinskih** slovarjih je razvoj ravno obraten kot pri etimoloških: po letu 2014 ni bil dodan noben zgodovinski slovar, saj ni bil digitaliziran noben slovar, ki je nastal pred letom 1900. Prvi del Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja, ki nastaja v sekciji za zgodovino jezika našega inštituta (Jelovšek 2018; Legan Ravninar 2019) pa bo dokončan in pripravljen za objavo na portalu v naslednjih letih:

Preglednica 3: Zgodovinski slovarji na portalu Fran leta 2014 in dodani v letih 2015–2019

2014	2015–2019
Slovensko-nemški slovar (1894–1895)	/
Slovar stare knjižne prekmurščine	
Slovensko-latinski slovar po Dictionarium Latino-Carniolicum (1680–1710)	
Slovar jezika Janeza Svetokriškega	
Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja	

Po številu je na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU najboljše produkcija **terminoloških** slovarjev. Za strokovnjake, ki so primarni uporabniki teh slovarjev, je na voljo specializiran terminološki portal *Terminologišče* (Žagar Karer 2015),¹¹ splošni uporabniki pa do podatkov v teh slovarjih lahko dostopajo tudi prek portala Fran.

Preglednica 4: Terminološki slovarji na portalu Fran leta 2014 in dodani v letih 2015–2019

2014	2015–2019
Botanični terminološki slovar	Terminološki slovar avtomatike
Farmacevtski terminološki slovar	Terminološki slovar uporabne umetnosti
Slovenski smučarski slovar	Tolkalni terminološki slovar
Gledališki terminološki slovar	Urbanistični terminološki slovar
Čebelarški terminološki slovar	Pravni terminološki slovar

¹⁰ Ta slovar se vsako leto dopolnjuje, gre za t. i. *rastoči slovar* (Furlan 2018: 7).

¹¹ Spletna stran: <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji#v>.

Geološki terminološki slovar	
Gemološki terminološki slovar	
Geografski terminološki slovar	
Planinski terminološki slovar	

V skupini **narečnih** slovarjev je bil prvotno objavljen le lingvistični atlas (ta seveda ni slovar, vendar se vsebinsko smiselno uvršča v to skupino), nato pa so bili dodani tudi slovarji, atlas pa je bil razširjen z 2. delom, oba dela pa sta povezana v eno celoto:

Preglednica 5: Narečni slovarji in atlas na portalu Fran leta 2014 in dodani v letih 2015–2019

2014	2015–2019
Slovenski lingvistični atlas, 1. del	Slovenski lingvistični atlas, 2. del
	Črnovrški dialekt
	Slovar govorov Zadrečke doline
	Slovar bovškega govora
	Kostelski slovar
	Slovar oblačilnega izrazja ziljskega govora v Kanalski dolini

Že od začetka sta uporabnikom na voljo dve **svetovalnici**: (splošna) jezikovna svetovalnica in terminološka svetovalnica.

Zadnje vsebinsko skupino na portalu predstavljajo različne **zbirke**:

Preglednica 6: Druge zbirke na portalu Fran leta 2014 in dodane v letih 2015–2019

2014	2015–2019
Korpus Nova beseda	ZRCola 2
Besede slovenskega jezika	Slovenske slovnice in pravopisi
Besedišče	Pravopisne kategorije ePravopisa
O'Beseda	Predlagajte nove slovenske ustreznice
Portal BOS	

Če je iz imen slovarjev in njihove uvrstitve v skupine vsaj okvirno jasno, kakšno vsebino lahko v njih pričakujemo, pa zbirke zahtevajo kratko predstavitev. *ZRCola 2* je vnašalni sistem za vnašanje velikega števila diakritičnih znakov, namenjen pa je zlasti jezikoslovcem. Podportal *Slovenske slovnice in pravopisi* prinaša 51 opisov 139 izdaj slovenskih pravopisov in slovnice od leta 1584 do danes (Ahačič 2015) z dostopom do izbranih skenogramov v obliki PDF ali do elektronskih izdaj. Zbirka *Pravopisne kategorije ePravopisa* predstavlja nabor pravopisnih kategorij, ki uporabnikom omogoča vpogled v proces prenove pravopisnih pravil, zbirka pa je povezana z novim pravopisnim slovarjem *ePravopis*, saj oba nastajata vzporedno. V zbirki *Predlagajte nove slovenske ustreznice* lahko uporabniki sami predlagajo alternativne domače izraze za prevzeto besedje; zbirka tako skuša popularizirati zavedanje o vlogi govorcev pri leksikalnem razvoju jezika, namenjena pa je predvsem mlajšim uporabnikom.

3.2. Funkcionalnosti

Po objavi portala so bile postopoma dodajane številne funkcionalne novosti. Med prvimi so bile dodane možnosti enostavnejšega **kopiranja** in **tiskanja** tako celotnih slovarskih sestavkov kot seznama iztočnic (glede na seznam zadetkov iskanja), pri čemer uporabnik lahko izbere, ali želi ob tem dobiti podatke za citiranje ali ne.

Prvotno je bil portal na voljo le prek brskalnikov, ob tem pa se je kazala velika potreba po enostavnejši dostopnosti na mobilnih napravah, zato sta bili izdelani **mobilni aplikaciji** *Fran* za operacijska sistema *Android* in *iOS*. Ker je pri delovanju portala v različnih sistemih pomembno, da so v največji možni meri uporabljene kompatibilne rešitve, ki delujejo na vseh platformah, so bile za doseganje kompatibilnosti ob izdelavi aplikacij opravljene tudi nekatere **tehnične prilagoditve** portala, ki uporabnikom niso vidne.

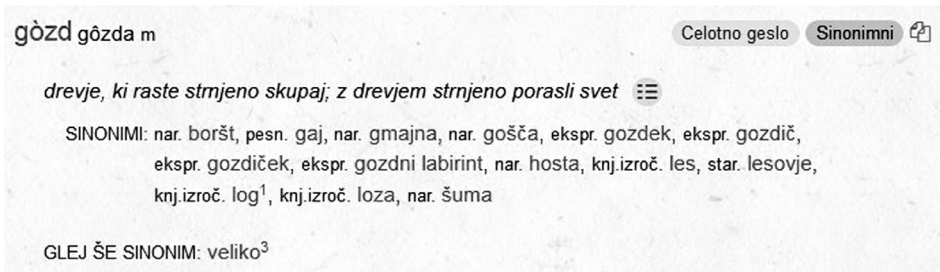
Z dodajanjem novih slovarjev se je povečalo število posebnih znakov,¹² zato je bila razširjena **tipkovnica s posebnimi znaki**, ki je na voljo ob iskanju. Za enostavnejše **iskanje po izbranem slovarju** je na prvi strani portala dodana

¹² Diakritični posebni znaki, ki niso del standardnih neserifnih pisav (npr. Arial, Helvetica) oz. nabora Unicode, so za uporabo na portalu pretvorjeni v kombinacijo več standardnih znakov.

možnost, da se s klikom na ikono ali ime slovarja sproži iskanje le po želenem slovarju (iskanje z „*” po izbranem slovarju). Funkcija naprednega iskanja, ki že od začetka omogoča iskanje z regularnimi izrazi ali brez njih, je zdaj dopolnjena z dvema izbirnima možnostma: **iskanjem posebnih znakov**, npr. ločil, ki jih za lažjo uporabo portala iskalnik sicer privzeto ignorira, in **razlikovanjem med velikimi in malimi črkami**, ki je zaradi enostavnosti privzeto prav tako izključeno.

Da bi se uporabniki lahko aktivno vključevali v proces izboljševanja objavljenih slovarjev in izpopolnjevanja portala, je bila dodana možnost **predlaganja popravkov** za posamezne slovarske sestavke in **predlaganje novih besed**, ki še niso vključene v noben slovar na portalu.

Pri vsebinsko bogatih novih slovarjih s kompleksno mikrostrukturo so zaradi velike količine podatkov na seznamu zadetkov iskanja prikazane le ključne vsebine slovarskega sestavka (slika 3). Celotna vsebina je na voljo po kliku na iztočnico ali ikono „Celotno geslo” (slika 4). Na ta način se rešuje tudi prikaz slikovnih in grafičnih vsebin, ki zahtevajo več prostora (prikazano v točki 3.3 Multimedijske novosti), pa tudi vprašanje uvrščanja večbesednih leksikalnih enot na nivo iztočnic (Perdih in Ledinek 2019: 128–129).

Slika 3: Skrajšani prikaz slovarskega sestavka iz *Sinonimnega slovarja slovenskega jezika* na seznamu zadetkov

SLOVARSKI SESTAVEK   **GRAFIČNI PRIKAZ**   **POJMOVNIK**

gòzd gòzda m

drevje, ki raste strmjeno skupaj; z drevjem strmjeno porasli svet   **☰**
Gozd vse bolj zarašča pašnik. Nad vasjo se razprostira gozd.

SINONIMI

nar. boršt	ekspr. gozdič	star. lesovje
pesn. gaj	ekspr. gozdíček	knj.izroč. log ¹
nar. gmajna	ekspr. gozdni labirint	knj.izroč. loza
nar. goščá	nar. hosta	nar. šuma
ekspr. gozdek	knj.izroč. les	

DELNI SINONIMI

gaj	<i>gozd z nizkim drevjem</i>
<i>gozd, ohranjen v naravnem stanju</i>	gozdičevje
pragozd	<i>gozd v hribovitem svetu</i>
<i>gozd, v katerem imajo drevesa debelino letev</i>	zastar. gora
gozd. letvenik	

BESEDNE ZVEZE S SINONIMI

akacijev gozd ☰	borov gozd ☰
bot. robinijev gozd	nar. borovec
	borovje

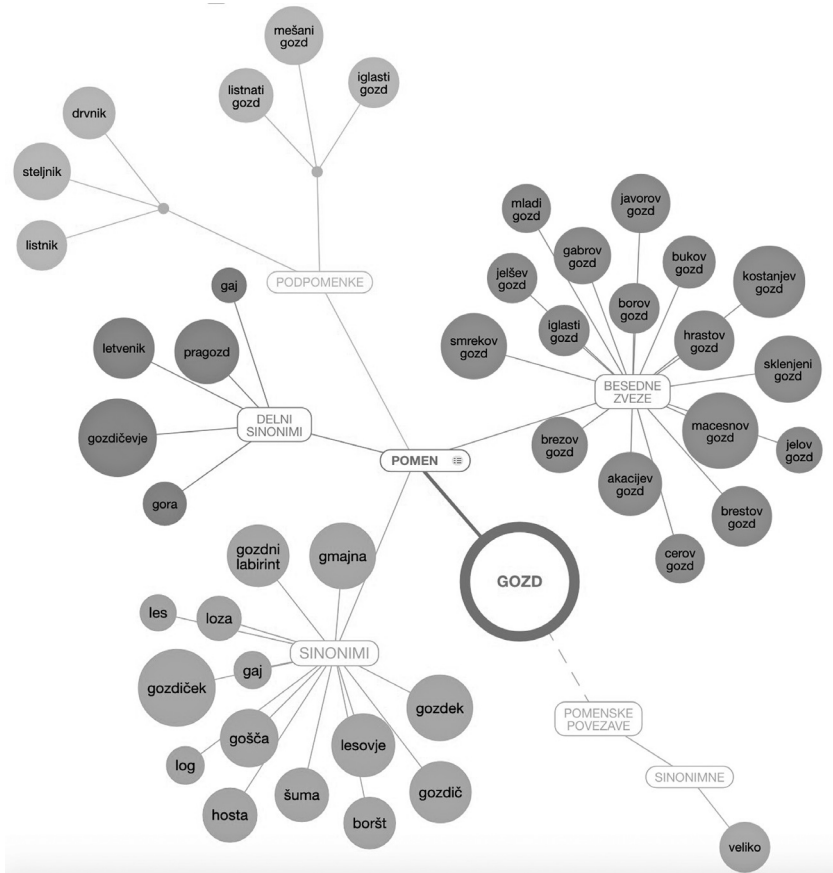
Slika 4: Polni prikaz slovarskega sestavka iz *Sinonimnega slovarja slovenskega jezika* (zaradi obsežnosti prikazan samo del vsebine)

Navedeni nabor novih in izboljšanih funkcionalnosti ni popoln, saj so predstavljene le najpomembnejše izmed njih, ob tem pa je bilo v tem obdobju izvedenih še večje število manjših novosti in izboljšav, ki pri tako kompleksnih sistemih pripomorejo k funkcionalnosti in ergonomični uporabi portala.

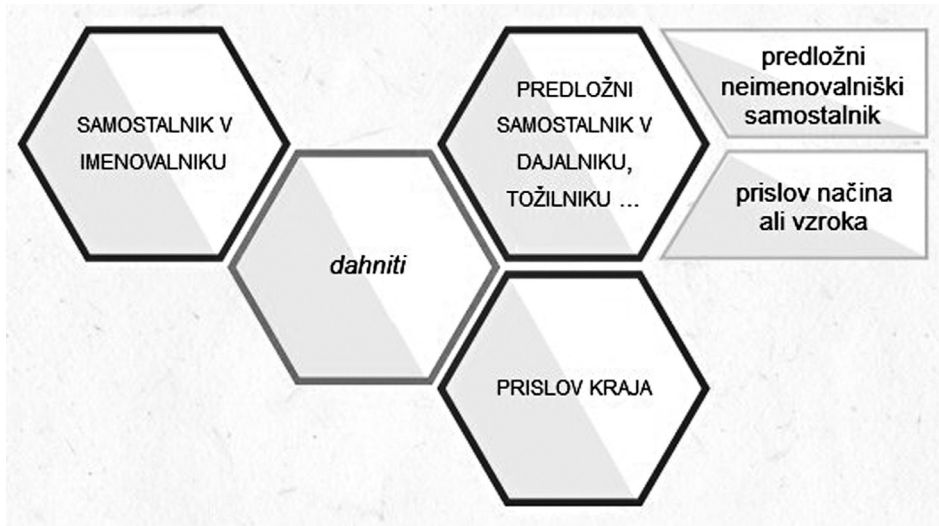
3.3. Multimedijske novosti

Prvotno so bili na portalu objavljeni slovarji, pri katerih vsebino predstavljajo le besedila in grafična znamenja. Z vključevanjem dodatnih slovarjev je bila na portal dodana tudi multimedijska vsebina: mrežna grafika, fotografije, zvočni posnetki in strojno branje slovarskih sestavkov.

Slika 5 prikazuje mrežno grafiko, ki je bila uporabljena za dinamični grafični prikaz medleksemskih, zlasti sinonimnih razmerij v *Sinonimnem slovarju slovenskega jezika* (Ledinek in Perdih 2019: 247–249), na sliki 6 pa je prikazana grafična upodobitev valenčnih mest v *Vežljivostnem slovarju slovenskih glagolov*.

Slika 5: Mrežni prikaz medleksemskih razmerij v *Sinonimnem slovarju slovenskega jezika*

Slika 6: Grafični prikaz valenčnih mest v *Vezljivostnem slovarju slovenskih glagolov*

Fotografije vsebujeta *Slovar oblačilnega izrazja ziljskega govora v Kanalski dolini* (slika 7) in *Kostelski slovar*. Zvočne posnetke vsebujeta *eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika, tretja izdaja* in *Slovar oblačilnega izrazja ziljskega govora v Kanalski dolini* (slika 7) – prvi vsebuje studijske posnetke knjižnega izgovora iztočnic, drugi pa narečne posnetke govorcev ziljskega govora, posnete med terenskimi raziskavami.

antha anthe

samostalnik ženskega spola

Vir: arhiv SKS Planika

Narečne oblike

á:ntxa Žabnice

EDNINA

IMENOVALNIK á:ntxa
Žabnice

RODILNIK á:ntše
Žabnice

MESTNIK á:ntšę
Žabnice

ORODNIK z [...] á:ntxa
Žabnice

MNOŽINA

IMENOVALNIK á:ntše
Žabnice

RODILNIK á:ntęx
Žabnice

TOŽILNIK á:ntše
Žabnice

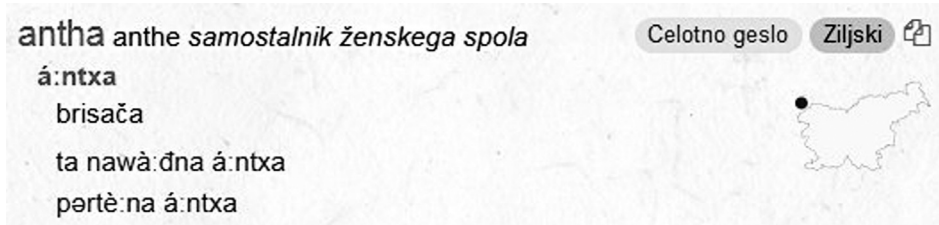
Pomenski del

brisača

ta nawà:đna á:ntxa Žabnice

Slika 7: Slika in zvočni posnetki (ikona) v slovarju *Slovar oblačilnega izrazja ziljskega govora v Kanalski dolini*

Na seznamu zadetkov je ob slovarskih sestavkih iz *Slovarja oblačilnega izrazja ziljskega govora v Kanalski dolini* uporabljen prikaz lokacije narečnega govora na zemljevidu (slika 8), ki uporabniku omogoča vizualno identifikacijo in umešitev slovarja glede na narečje.

Slika 8: Geografski prikaz lokacije narečnega govora na seznamu zadetkov iskanja – primer *Slovarja oblačilnega izrazja ziljskega govora v Kanalski dolini*

V slovarju *eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika, tretja izdaja* je bil pri iztočnici *kruhovec* testno dodan strojno generiran zvočni zapis slovarskega sestavka.¹³ V načrtu je, da se natančneje izberejo vsebine, ki naj se preberejo, in podrobneje opredeli uporabljeni govorjeni metajezik, da bo uporabnik čim bolje razumel prebrano vsebino in da se razvije govorni vmesnik, ki bo omogočal odgovore na vprašanja tipa „Kaj pomeni beseda X?“, kar bo uporabno zlasti na mobilnih napravah.

3.4. Druge novosti

Razvoj portala poteka tudi pri drugih specifičnih vsebinah, ki dodatno izboljšujejo uporabnost, delovanje in razumljivost portala. Nekatere izmed njih so integrirane v osrednji del portala, druge pa so na voljo v razdelku z informacijami *O Franu*.

Na glavni strani portala so bili dodani **kratki opisi** slovarjev (slika 9), ki se покаžejo, ko se uporabnik z miško pomakne (oz. tapne) na ime slovarja. Za celoten portal je bil izdelan **vmesnik v angleškem jeziku**, ki tujim uporabnikom olajša uporabo portala.

¹³ Dostopno na naslovu <https://fran.si/201/esskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/4417628/kruhovec?View=1&Query=kruhovec>.

Slika 9: Oblaček s kratkim opisom slovarja *NESSJ – Novi etimološki slovar slovenskega jezika*

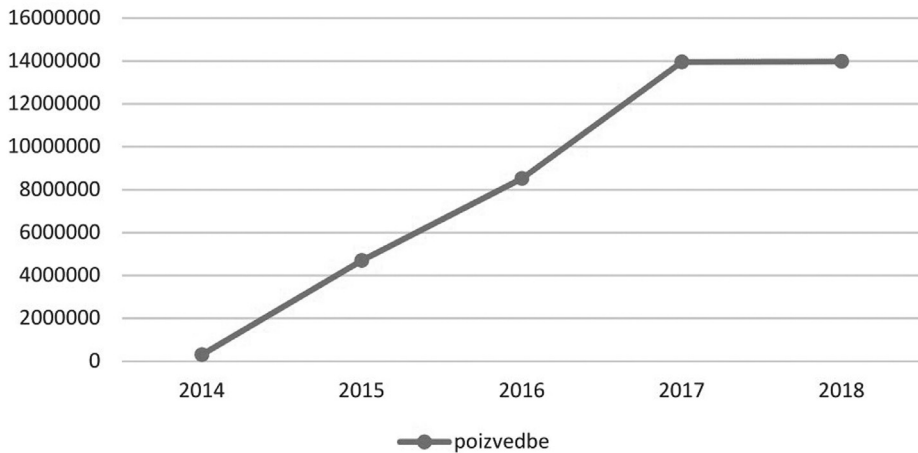
V razdelku *O Franu* so bila dodana **navodila za iskanje za zahtevnejše uporabnike** in **e-gradiva** s podrobnejšimi informacijami o Franu za splošne in mlajše uporabnike, ki uporabnikom omogočajo boljši izkoristek vsebin na portalu. Za uporabo portala Fran v šoli so bili izdelani **učni materiali**. Dodana je bila tudi stran s **statistiko uporabe portala** in se je z razvojem portala večkrat dopolnjevala in razširjala (ključni podatki so prikazani v naslednjem poglavju).

4. Uporaba portala

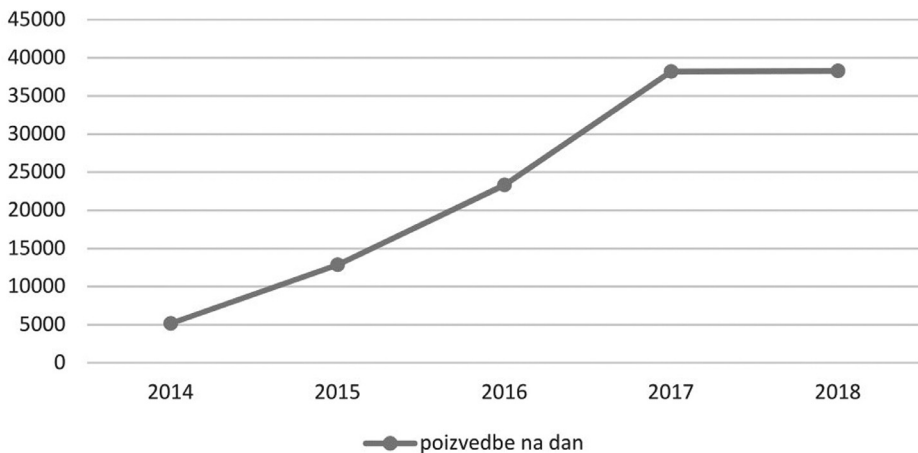
Dejstvo, da je bil portal med uporabniki dobro sprejet, je mogoče potrditi z nekaj statističnimi podatki. Od leta 2014, ko je v oktobru portal začel delovati, je število iskanj enakomerno naraščalo do leta 2017, ko je doseglo število 14 milijonov. V letu 2018 se je rast ustavila, saj je bilo število iskanj približno enako kot v letu 2017 (slika 11), ko je bilo dnevno opravljenih povprečno skoraj 40.000 iskanj (slika 12), v letu 2019 pa je število poizvedb ponovno začelo naraščati (natančnejši podatki še niso na voljo). Trenutno je portal med slovenskimi internetnimi domenami po podatkih storitve Alexa uvršča na visoko, 246. mesto v Sloveniji.

To kaže na veliko potrebo uporabnikov po dostopnih jezikovnih zbirkah, obenem pa vzbuja optimizem glede relevantnosti in družbene potrebe po izdelavi jezikovnih priročnikov.

Zaradi postopne ukinitve starega portala BOS in izdelave aplikacij za operacijska sistema *Android* in *iOS* v letu 2019 je mogoče pričakovati, da se bo število iskanj v prihodnjih letih še povečevalo.

Slika 11: Statistika iskanj po letih

Slika 12: Statistika iskanja na dan

5. Načrti za nadaljnji razvoj

Tako kot pri dosedanjem razvoju je načrtovan sočasen razvoj vsebin, funkcionalnosti in oblikovalskih rešitev. **Vsebinski** razvoj predstavljajo slovarji, ki nastajajo na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU oziroma so digitalizirani v okviru delovanja inštituta. Pri tem gre zlasti za vsakoletno posodabljanje t. i. *rastočih slovarjev* (*eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika, tretja izdaja, Novi etimološki slovar slovenskega jezika, Sprtni slovar slovenskega jezika* in *ePravopis* skupaj z zbirko *Pravopisne kategorije ePravopisa*), objave povsem novih slovarjev (za leto 2020 je načrtovan prvi del *Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja* in paremiološki slovar z delovnim naslovom *Slovar pregovorov in drugih paremioloških enot*) ter digitalne objave retrodigitaliziranih narečni in zgodovinskih slovarjev.

Pri razvoju **funkcionalnosti** je kratkoročno v ospredju izboljšanje funkcionalnosti mobilnih aplikacij in testiranje možnosti uporabe govornega vmesnika za odgovarjanje na vprašanja.

Razvoj **oblikovalskih** rešitev in vključevanje **multimedije** sta do določene mere povezana s specifikami konkretnih slovarjev, kar bo realizirano pri objavi novih slovarjev, postopoma pa se bo grafično izpopolnjevala tudi grafična podoba portala kot celote. Kot je že bilo predstavljeno, bo pri narečnih slovarjih dodan geografski prikaz lokacije narečnega govora na seznamu zadetkov iskanja.

Perspektivnost portala v prihodnosti kljub že zdaj veliki obiskanosti še dodatno povečuje aktualni projekt izdelave portala Franček,¹⁴ ki učencem in učiteljem osnovne in srednje šole prinaša prilagojene jezikovne, zlasti slovarske podatke. Ko bo portal Franček pripravljen in se bo začel uporabljati v šolah, bodo učencem, njihovim učiteljem in staršem, ki jim informacije v okviru običajnih pedagoških potreb ne zadoščajo, na voljo tudi neposredne povezave s portala Franček na portal Fran, ki ponuja podrobnejše informacije. Zato upravičeno pričakujemo, da bo uporaba in priljubljenost portala Fran v prihodnosti še naraščala.

¹⁴ Polno ime projekta: *Portal Franček, Jezikovna svetovalnica za učitelje slovenščine Šolski slovar slovenskega jezika*. Projekt sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada v obdobju julij 2017–september 2021. Zamisel o projektu je bila predstavljena že v Ahačič, Ledinek, in Perdih (2015b: 61).

6. Zaključek

Na portalu Fran je slovenski jezik opisan v njegovi sodobni, zgodovinski in narečni podobi, opisana je terminologija različnih strok, zbrani so opisi slovenskih slovníc in pravopisov. V septembru 2019 vsebuje 36 slovarjev, jezikovni atlas, jezikovno in terminološko svetovalnico, podportal slovenskih slovníc in pravopisov od 16. stoletja do danes, povezave na korpuse in različne zunanje jezikovne zbirke. Od svojega začetka v letu 2014 se je število vključenih slovarjev povečalo z 21 na 36, poleg slovarjev pa so bile dodane še številne druge jezikovne zbirke. Možnosti, ki jih želijo izkoriščati elektronski slovarji, se neposredno odražajo tudi na razvoju dodatnih vsebinskih, funkcionalnih in grafičnih rešitev – v portal se vključujejo tudi slovarji, ki vsebujejo slikovno gradivo, zvočne posnetke, preizkušajo uporabo strojne sinteze govora za branje slovarskih sestavkov, poleg tega pa tudi grafični prikazi medleksemskih (semantičnih) mrež. Obenem so bile razvite rešitve, ki omogočajo preglednost seznama zadetkov iskanja in nudijo celotno vsebino slovarskega sestavka v samostojnem prikazu. Razvoj portala je prinesel tudi več možnosti za aktivno sodelovanje uporabnikov, zlasti s pošiljanjem komentarjev in predlaganjem zapolnitev vrzeli v slovarjih.

Literatura

AHAČIČ, KOZMA. 2015. Tipologija slovenskih slovníc. *Simpozij Obdobja 34, Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ur. Smolej, Mojca. Znanstvena založba Filozofske fakultete. Ljubljana.

AHAČIČ, KOZMA; LEDINEK, NINA; PERDIH, ANDREJ. 2015a. Fran: Next Generation Slovenian Dictionary Portal. *Natural language processing, corpus linguistics, lexicography / Eighth International Conference, Bratislava, Slovakia, 21-22 October 2015: proceedings*. Ur. Gajdošová, Katarína; Žáková, Adriána. RAM-Verlag. Bratislava.

AHAČIČ, KOZMA; LEDINEK, NINA; PERDIH, ANDREJ. 2015b. Portal Fran – nastanek in trenutno stanje. *Simpozij Obdobja 34, Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ur. Smolej, Mojca. Znanstvena založba Filozofske fakultete. Ljubljana. 57–66.

Alexa. 2005. *Competitive Analysis, Marketing Mix and Traffic*. www.alex.com/site-info/fran.si (dostopno 30. 9. 2019).

FURLAN, METKA. 2018. Novi etimološki slovar slovenskega jezika kot rastoči spletni slovar: dodatek 2018. *Jezikoslovni zapiski* 24/2. 7–41.

GLIHA KOMAC, NATAŠA idr. 2016. Novi slovar slovenskega knjižnega jezika – predstavitev temeljnih konceptualnih izhodišč. *Zbornik prispevkov s simpozija 2015 Škrabčevi dnevi 9*. Ur. Marušič, Franc; Mišmaš, Petra; Žaucer, Rok. Založba Univerze v Novi Gorici. Nova Gorica. 16–33.

GOUWS, RUFUS. H. 2007. Sublemmata or main lemmata: A critical look at the presentation of some macrostructural elements. *Dictionary Visions, Research and Practice*. Ur. Gottlieb, Henrik; Mogensen, Jens Erik. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam – Philadelphia.

JELOVŠEK, ALENKA. 2018. Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja: pomenske razlage in zgodovinska stvarnost. *Slovanská lexikografie počátkem 21. století: sborník příspěvků z mezinárodní konference, Praha 20.-22. 4. 2016*. Ur. Niševa, B. idr. Slovanský ústav AV ČR, v. v. i. Praha.

LEDINEK, NINA; PERDIŠ, ANDREJ. 2019. Od slovarske baze v formatu XML do objave SSSJ na portalu Fran. *Leksikalna sinonimija v sinonimnem slovarju slovenskega jezika*. Založba ZRC, ZRC SAZU. Ljubljana. 237–261.

LEGAN RAVNIKAR, ANDREJA. 2019. Neslovnični kvalifikatorji in kvalifikatorska pojasnila v zgodovinskem slovaropisju. *Slavia Centralis* 12/1. 158–168.

PERDIŠ, ANDREJ. 2018. Dictionary Portal Fran: Current State and Future Developments. *Slovanská lexikografie počátkem 21. století: sborník příspěvků z mezinárodní konference, Praha 20.-22. 4. 2016*. Ur. Niševa, B. idr. Slovanský ústav AV ČR, v. v. i. Praha.

PERDIŠ, ANDREJ; LEDINEK, NINA. 2019. Multi-word Lexical Units in General Monolingual Explanatory Dictionaries of Slavic languages. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 12. 113–134.

PERDIŠ, ANDREJ; SNOJ, MARKO. 2015. SSKJ². *Slavia Centralis* 8/1. 5–15.

ŽAGAR KARER, MOJCA. 2015. Terminologišče – kraj, kjer terminolog išče. *Slavia Centralis* 8/1. 22–33.

The *Fran* Slovene Language Portal: From Beginnings to the Present Day

Abstract

The *Fran*: Dictionaries of the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language ZRC SAZU web portal was launched in October 2014. The content of the portal describes the Slovenian language in its contemporary literary, dialectal, and historical forms. At the time of publication, it consisted of 21 dictionaries and linguistic atlases, two language counseling services, and hyperlinks to corpora and other language resources.

The article focuses on the later development of the portal, wherein the main goals were the inclusion of new content and improvements to its functionality, visualization, user experience, and development of applications for Android and iOS operating systems. From 2015 to September 2019, the number of dictionaries published on the portal rose to 36. Several previously unpublished dictionaries, other language resources, and software have been added, including the ZRCola special characters input system, and the Slovenian grammars and orthographic dictionaries sub-portal consisting of publications from 1584 until the present day. Continued development of the portal has brought various innovative solutions for the presentation of dictionaries in the digital form, e.g. graphic representation of interlexemic relations, image and sound material, and the use of maps for easier geographical presentation of the areas dialectal dictionaries cover. The article also presents approaches to the integration of additional content that extends the role of the portal to the central web portal on the Slovenian language.

Portal Fran: od početaka do danas

Sažetak

Internetski *Portal Fran: Rječnici Instituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU* osnovan je u listopadu 2014. Zauzeo je mjesto glavnog rječničkog portala za slovenski jezik. U članku se opisuje daljnji razvoj portala od godine 2015. do rujna 2019., kad je fokus bio na integriranju novih sadržaja i poboljšanju funkcionalnosti, prikaza i korisničkog iskustva te izgradnji aplikacija za operativne sustave *Android* i *iOS*. Kontinuiranim razvojem portala razvijena su najinovativnija rješenja za one rječnike koji se koriste mogućnostima digitalnog objavljivanja rječnika, odnosno mrežnim grafičkim prikazom međuleksemskih odnosa, slikovnim i zvučnim materijalima i mapama za identificiranje mjesta u dijalektnim rječnicima. Također se pokazuju načini integriranja dodatnih sadržaja koji portal sadržajno proširuju s rječničkog portala na središnji portal o slovenskom jeziku.

Ključne besede: slovarski portal, slovar, leksikografija, slovenščina, slovenski jezik

Keywords: dictionary portal, dictionary, lexicography, Slovene language, Slovenian language

Ključne riječi: rječnički portal, rječnik, leksikografija, slovenski jezik